

Mashhad University of
Medical Sciences

Navid No

Journal homepage: <https://nnj.mums.ac.ir/>

کمیته تحقیقات دانشجویی
معاونت پژوهش و فناوری
دانشگاه علوم پزشکی مشهد

Review Article

Criticism of Nursing Ph.D. Curriculum from the Viewpoint of Attention to Pragmatism: with a Special Look at the Curriculum of Iran

Abbas Heydari¹ , Mohammad Rajabpour^{2*}

1. Professor, Department of Medical Surgical Nursing, School of Nursing and Midwifery, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.
2. Ph.D. Student in Nursing, School of Nursing and Midwifery, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran. (Corresponding author)

Corresponding author: Rajabpoorm871@gmail.com

Received: 26 July 2023; Revised: 26 September 2023; Accepted: 27 September 2023

Abstract

Background and Aims: Nursing is basically described as a practical discipline or pragmatism and there are many similarities between it and the pragmatism. This study was designed aimed to determine the degree of adherence of nursing Ph.D. curriculum, especially in Iran, to pragmatism as a philosophical foundation.

Materials and Methods: This study is a narrative review. Using the keywords of curriculum/educational program, doctorate in nursing/ nursing Ph.D., pragmatism, and also the English equivalent of these keywords in foreign databases such as PubMed, Web of Science, Scopus, CINAHL and Persian databases including Irandoc, Magiran and SID as well as The Google Scholar search engine was searched for studies up to the year 1402 (2023) without time limit and individually and combined.

Results: The results showed that little attention has been paid to pragmatism as the philosophical basis of nursing Ph.D. curriculum in different countries, especially in Iran, and this problem is caused by challenges such as: the course is not responsive to the needs of society, the health system and the nursing profession, as well as neglect from the main nature of nursing field (clinical care), and excessive attention to less necessary issues.

Conclusion: According to the results, the spirit of pragmatism is not included in the nursing curriculum (especially in Iran), while this foundation can act as a bridge between education, practice and research. Therefore, it is recommended to make changes in this educational program and move the curriculum more towards pragmatism.

Keywords

Curriculum; Educational Program; Nursing Ph.D.; Pragmatism.

Cite this article as: Heydari A, Rajabpour M. Criticism of Nursing Ph.D. Curriculum from the Viewpoint of Attention to Pragmatism: with a Special Look at the Curriculum of Iran. Navid No, 2022; 26(87): 59-70. <https://doi.org/10.22038/nnj.2023.74002.1408>

E-ISSN: 2645-5927 / P-ISSN: 2645-5919

Copyright: © 2023 by the author.

Open Access: This is an open access article under the CC BY license

(<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Publisher's Note: Mashhad University of Medical Sciences remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.

Mashhad University of
Medical Sciences

نوید نو

Navid No

Journal homepage: <https://nnj.mums.ac.ir/>

کمیته تحقیقات دانشجویی
معاونت پژوهش و فناوری
دانشگاه علوم پزشکی مشهد

نوع مقاله (مروری)

نقد کوریکولوم دوره دکتری تخصصی پرستاری از منظر توجه به عملگرایی: با نگاه ویژه به کوریکولوم ایران

عباس حیدری^۱ ، محمد رجب پور^{۲*}

۱. استاد، گروه داخلی جراحی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد.

۲. دانشجوی دکتری تخصصی پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد (نویسنده مسئول)

پست الکترونیک نویسنده مسئول: Rajabpoorm871@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۰۴، تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۷/۰۴، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۰۵

چکیده

مقدمه و هدف: پرستاری اساساً به عنوان یک رشته عملی یا پراگماتیسم توصیف شده و مشابهت‌های زیادی بین آن و مکتب پراگماتیسم وجود دارد. این مطالعه با هدف تعیین میزان پایبندی کوریکولوم دکتری پرستاری، به خصوص ایران به مکتب پراگماتیسم به عنوان زیربنای فلسفی طراحی شد.

مواد و روش‌ها: این مطالعه از نوع مرور روایتی می‌باشد. با استفاده از کلیدواژه‌های کوریکولوم/ برنامه آموزشی، دکتری پرستاری/ دکتری تخصصی پرستاری، پراگماتیسم، عملگرایی و همچنین معادل انگلیسی این کلیدواژه‌ها در پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی PubMed، Web of Science، Scopus، CINAHL و داخلی شامل Magiran، Irandoc و SID و همچنین موتور جستجوی Google scholar تا سال ۱۴۰۲ (۲۰۲۳) بدون محدودیت زمانی و بصورت انفرادی و ترکیبی مطالعات جستجو شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد، توجه کمی به پراگماتیسم به عنوان زیربنای فلسفی کوریکولوم دکتری پرستاری در کشورهای مختلف و به ویژه ایران شده است، و این مسئله چالش‌هایی همچون: پاسخگو نبودن دوره نسبت به نیازهای جامعه، نظام سلامت و حرفه پرستاری، همچنین غفلت از ماهیت اصلی مراقبت بالینی رشته پرستاری و پرداختن بیش از حد به مسائل کمتر ضروری ایجاد کرده است.

نتیجه‌گیری: توجه به نتایج، روح پراگماتیسم در کوریکولوم پرستاری (به خصوص ایران) به میزان کمی گنجانیده شده است، در حالیکه این زیربنا می‌تواند به عنوان پلی بین آموزش، بالین و پژوهش عمل کند. بنابراین توصیه می‌شود تغییراتی در این برنامه آموزشی اعمال شود و کوریکولوم، بیشتر به سمت عملگرایی پیش برود.

کلمات کلیدی

کوریکولوم، برنامه آموزشی، دکتری پرستاری، پراگماتیسم، عملگرایی.

مقدمه

موضوعات مهم مرتبط با رشته پرستاری کمتر توجه شده است (۲، ۷، ۸) و افراد فارغ التحصیل، افراد با بصیرت حرفه ای و توانمند جهت اصلاح نظام مراقبت و توسعه حرفه پرستاری نیستند (۹، ۱۰). این درحالیست که پرستاری یک رشته عملگرا (پراگماتیسم) است و لازم است آموخته ها به کارگیری شود یا حداقل کاربردی باشد (۱۱، ۱۲).

بر اساس پراگماتیسم، هر نظریه و فکری در جریان آموزش و استفاده از آن، بر حسب نتایج آن و سازش آن با سایر عقاید، حقیقی یا خطا و یا حقیقی تر و کمتر حقیقی می شود، پس در پراگماتیسم حقیقت چیزی ساکن، ایستا و تغییر ناپذیر نیست، بلکه در گذر زمان رشد و توسعه پیدا می کند (۱۳). همچنین معیار درست بودن یک قضیه یا گزاره، سودمندی و به کار آمدن آن است، یعنی یک اندیشه آنگاه درست است که به کار آید و مشکلی را حل کند (۱۴، ۱۵). اجماع نظر خبرگان این حوزه نشان می دهد که در پراگماتیسم بر جهان شناسی تا آنجایی تاکید می شود که کاربرد عملی داشته باشد (۱۶).

پرستاری اساساً به عنوان یک رشته عملی یا پراگماتیسم توصیف شده و مشابهت های زیادی بین آن و مکتب پراگماتیسم وجود دارد. اگرچه محققان پرستاری اغلب به طور اجمالی به پراگماتیسم اشاره می کنند، ولی تعداد کمی از آنها بحث عمیقی در مورد کاربردی بودن آن در کوریکولوم دکتری پرستاری انجام داده اند و نیز تعداد اندکی از پرستاران پراگماتیسم را به عنوان مبنای نظری مهم برای عملکرد پرستاری شناسایی کرده اند (۳، ۱۷، ۱۸).

برای ارتقاء کیفیت این مقطع، بایستی کوریکولوم دکتری پرستاری مرتباً و به طور پویا بازنگری و اصلاح شود، در مقابل تغییر و تحولات عوامل بیرونی انعطاف پذیر بوده تا نهایتاً دانشجویان با کفایتی را برای امروز و پرستاران با کفایتی را برای آینده تربیت نماید (۱۳، ۱۹). مطالعات گذشته عمدتاً بر نقد کوریکولوم دکتری پرستاری و مقایسه آن با سایر کشورها متمرکز بوده اند و پیشنهاد عملیاتی و شفافی جهت بهبود آن ارائه نکرده اند (۲، ۳، ۵-۸، ۱۰، ۲۲-۲۰). با توجه به حساس و مهم بودن نقش کوریکولوم

دوره دکتری تخصصی پرستاری، بالاترین مرحله دانش پژوهی و پیشرفت تحصیلی در رشته پرستار می باشد که مطابق آخرین ویرایش کوریکولوم این دوره، هدف کلان آن تربیت دانش آموختگان به عنوان اعضای هیئت علمی، دانشمندان منتقد و خلاق برای هدایت تحقیقات، مدیران، رهبران و سیاست گذاران در سطح جامعه، دانشگاه ها و مراکز آموزشی و تحقیقاتی کشور انجام می دهد که نقش مهمی در پیشرفت و توسعه رشته پرستاری دارند (۱). حدود یک قرن از شروع این دوره در جهان می گذرد و قدمت آن در ایران نیز به سال ۱۳۷۴ بر می گردد (۲).

ارائه این دوره به دو صورت آمریکای شمالی (مشتمل بر دو دوره آموزشی و پژوهشی) و اروپا (مشتمل بر دوره پژوهشی) است که در حال حاضر تربیت دانشجویان دکتری پرستاری ایران منطبق بر الگوی آمریکای شمالی است (۳) و در دوره آموزشی دروسی مانند فلسفه و علم پرستاری، نظریه پردازی در پرستاری، مدیریت و رهبری در آموزش پرستاری، مدیریت، رهبری و سیاست گذاری در پرستاری، روش شناسی و نقد پژوهش های کمی، کیفی و ترکیبی را می گذارند و پس از شرکت و قبولی در آزمون جامع وارد دوره پژوهشی می شوند (۴).

گرچه تربیت پرستاران در مقطع دکتری پیامدهای مثبت زیادی برای حرفه و نظام مراقبت سلامت به دنبال داشته است، اما با توجه به بالا بودن سطح انتظارات از فارغ التحصیلان این دوره، به نظر می رسد انتظارات به خوبی برآورده نشده است که از دلایل احتمالی آن می توان به اشکالات محتوایی این دوره از جمله: همپوشانی برخی از این دورس مانند فلسفه و نظریه پردازی در پرستاری یا مدیریت و رهبری در آموزش پرستاری و مدیریت، رهبری و سیاست گذاری در پرستاری با یکدیگر (۵)، افزایش تعداد دانشجویان و انطباق حداقلی محتوای دوره بر نیازها و مشکلات روز جامعه اشاره کرد (۶). نتایج مطالعات مختلف نیز نشان می دهد که مرکزیت برنامه دکتری پرستاری، بیشتر بر موضوعات پژوهش، تئوری و آمار تاکید دارد و به

مورد بررسی و ارزیابی قرار دهیم و با شناسایی نقاط قوت و ضعف توجه بیشتر به این دیدگاه به عنوان زیربنای فلسفی در کوریکولوم این دوره، و فرصت‌ها و تهدیدها را تعیین و استراتژی‌های مناسب جهت بهبود آن را ارائه نماییم.

کارآزمایی بالینی، مطالعات متمرکز بر کوریکولوم دکتری پرستاری، مطالعات متمرکز بر پرگماتیسم و مطالعات دارای متن کامل بود. در صورتیکه مطالعه ای متن کامل نداشت، از طریق ایمیل به نویسنده مسئول مقاله درخواست شد، در صورتیکه بیشتر از ۲ هفته به ایمیل پاسخ نمی داد، از مطالعه حذف می شد (n=۲). همچنین مطالعات خاکستری شامل مقالات چاپ شده در همایش ها و پایان نامه ها نیز مورد ارزیابی قرار گرفت. به منظور اطمینان از انسجام یافته ها، جستجوی الکترونیک توسط پژوهشگر دوم بصورت جداگانه انجام شد. هرگونه عدم توافقی بین پژوهشگران بررسی و از طریق بحث تا زمان رسیدن به رضایت مطلوب برطرف شد.

۳- استخراج داده: شامل نام نویسندگان، سال انتشار، نوع مطالعه و هدف آن، یافته های اصلی می باشد. انتخاب مطالعات، استخراج داده ها و گزارش نتایج بر اساس گایدلاین پریزما ۲۰۲۰ (نمودار ۱) صورت گرفت.

۴- خلاصه کردن شواهد. مطالعات بصورت توصیفی با یکدیگر سنتز و مهمترین چالشهای کوریکولوم دکتری پرستاری (از منظر توجه به پرگماتیسم) بیان شد (جدول ۱).

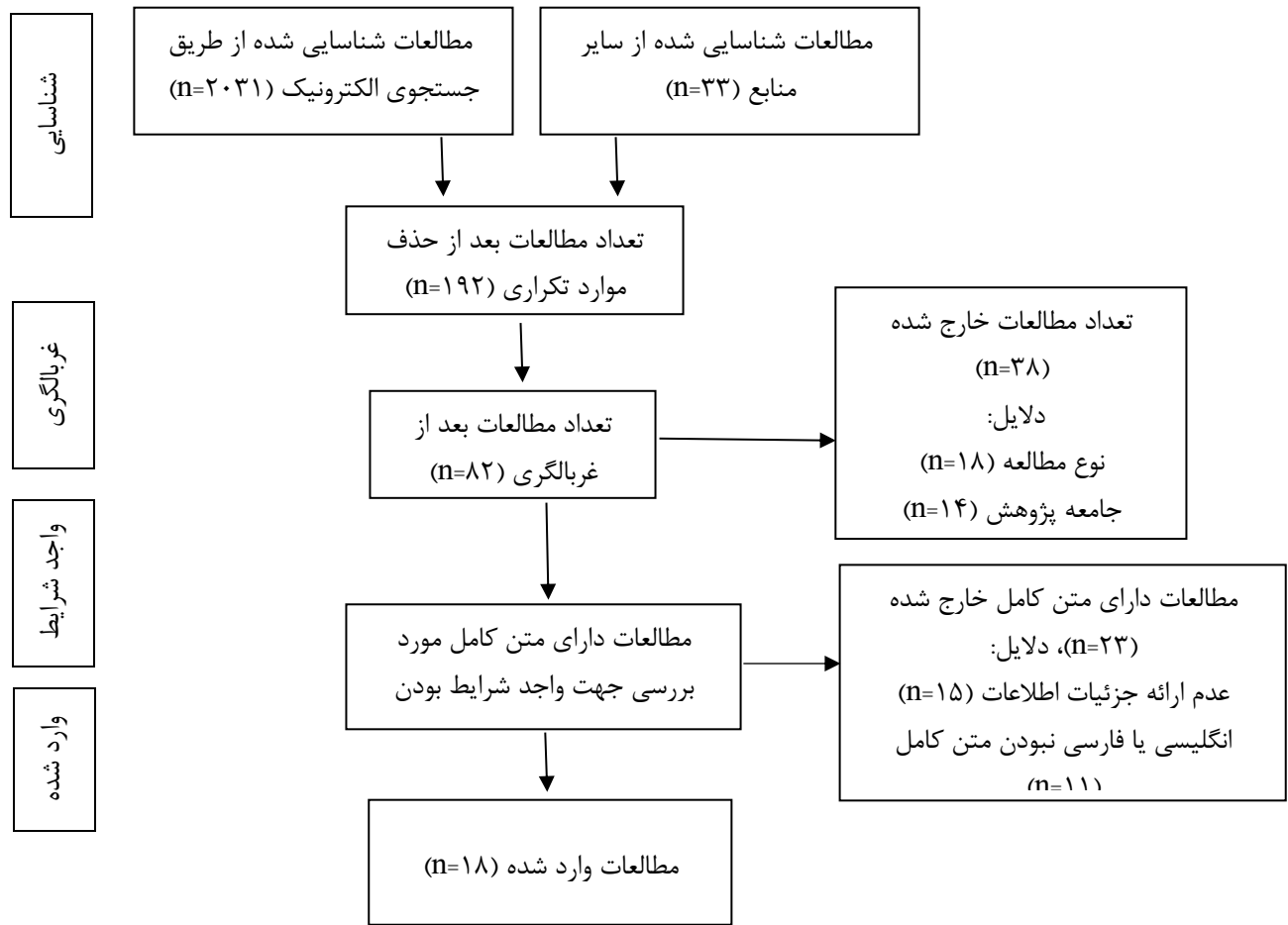
دکتری پرستاری در ایفای بهتر نقش‌ها و وظایف آن ها، و همچنین تحقق بخشیدن به اهداف و رسالت‌های آموزش عالی بر آن شدیم تا میزان پابندی کوریکولوم دکتری پرستاری، به خصوص ایران به مکتب پرگماتیسم را

روش کار

این مطالعه از نوع مرور غیرنظامند (روایتی) می باشد که در ۴ مرحله به شرح زیر انجام و گزارش شد:

۱- پیدا کردن شواهد مرتبط. بدین منظور مطالعات منتشر شده در پایگاههای اطلاعاتی معتبر PubMed، Web of Science، Scopus، CINAHL و موتور جستجوی Google scholar با استفاده از کلید واژه های کوریکولوم/ برنامه آموزشی، دکتری پرستاری/ دکتری تخصصی پرستاری، پراگماتیسم، عملگرا و معادل انگلیسی آنها شامل Curriculum, Educational Program, Nursing Ph.D., Pragmatism تا سال ۲۰۲۳ و همچنین معادل انگلیسی این کلیدواژه ها در پایگاههای اطلاعاتی داخلی شامل Magiran, Irandoc و SID تا سال ۱۴۰۲ بدون محدودیت زمانی و بصورت انفرادی و ترکیبی مورد بررسی قرار گرفت. همچنین جستجوی منابع مقالات نیز صورت گرفت.

۲- غربالگری مطالعات. در این مرحله ابتدا موارد تکراری حذف شد. معیارهای ورود به مطالعه شامل: زبان مقاله انگلیسی یا فارسی، طراحی مطالعه بصورت مروری، کیفی، توصیفی، تحلیلی، کوهورت، موردشاهدی، مداخله ای و

نمودار ۱: نمودار جریان پرسیما

استرالیا، کره، لهستان و به ویژه ایران در نظر گرفته نشده یا توجه کمی به آن شده است، و این مسئله چالش‌هایی همچون: پاسخگو نبودن دوره نسبت به نیازهای جامعه، نظام سلامت و حرفه پرستاری، همچنین غفلت از ماهیت اصلی مراقبت بالینی رشته پرستاری و پرداختن بیش از حد به مسائل کمتر ضروری ایجاد کرده است. شرح کامل آن در جدول ۱ ارائه شده است.

یافته‌ها

از مجموع ۲۰۶۴ عنوان مقاله تعیین شده، بعد از غربالگری و حذف موارد تکراری، ۱۸ مقاله برای تحلیل نهایی وارد مطالعه شدند (نمودار ۱).

نتایج نشان داد که پراگماتیسم به عنوان زیربنای فلسفی در کوریکولوم دکتری پرستاری در کشورهایی همچون آمریکا،

جدول ۱: توصیف مقاله وارد شده به مطالعه

نام نویسنده (سال)	نوع مطالعه	کشور	هدف مطالعه	یافته‌های اصلی
نگارنده و خوش کشت (۲۰۲۰) (۱۹)	مروری حیطه‌ای	ایران	نقش‌های مورد انتظار پرستاران فارغ‌التحصیل دکتری و چالش‌های آنها	به نظر می‌رسد در کنار تبیین نقش‌های مورد انتظار پرستاران فارغ‌التحصیل دکتری، باید به محتوای برنامه‌ها و همچنین برقراری ارتباط بهتر بین دانشگاه‌ها و محیط‌های کاری مانند

نام نویسنده (سال)	نوع مطالعه	کشور	هدف مطالعه	یافته های اصلی
				بالبین فکر شود.
ثناگو و همکاران (۱۴۰۱) (۳)	توصیفی- تطبیقی	ایران	مقایسه برنامه دکتری پرستاری ایران و دانشگاه یوتا	مشهود بودن عدم تطابق واحدهای درسی با انتظارات و وظایف فارغ التحصیلان در برنامه دکتری پرستاری ایران، همچنین عدم تطبیق برنامه درسی و نیازهای جامعه توانسته برای حل مسایل بهداشت و سلامت جامعه
زارع شورکی و همکاران (۱۴۰۰) (۲۲)	مروری	ایران	تعیین چالشهای آموزش در مقطع دکتری پرستاری	چالشهای این مقطع شامل تعداد کم اعضای هیئت علمی، ارائه دروس اجباری و تکراری، منابع و بودجه ناکافی و نارضایتی دانشجویان
دوبروولسکا و همکاران (۲۰۲۱) (۲۳)	مروری حیطه ای	لهستان	ارزیابی برنامه های آموزشی دکتری پرستاری	کوریکولوم دکتری پرستاری در کشورهای مختلف متفاوت است، و هیچ همکاری قابل مشاهده ای از دانشمندان در سطح بین المللی وجود ندارد. ساختار و فرآیندهای آنها در طول سالها ثابت بوده است، بنابراین توسعه تحقیقات در پرستاری، رشته و انتظارات عملی را دنبال نمی کند. علاوه بر این، هیچ چارچوب مشخصی از نتایج کوتاه مدت و بلندمدت تا به امروز برای سنجش کیفیت و اثربخشی آموزش دکتری ایجاد نشده است.
دلاوری و همکاران (۱۳۹۹) (۵)	توصیفی- تطبیقی	ایران	مقایسه برنامه آموزشی دکتری تخصصی پرستاری در ایران با دانشگاه بریتیش کلمبیا کانادا	متفاوت بودن مقطع دکتری پرستاری ایران با دانشگاه بریتیش کلمبیا در مواردی نظیر قدمت، رعایت موازین اسلامی، اجرای فرایند پرستاری، خودارزشیابی و تعداد دروس اختیاری، اشکالات کوریکولوم ایران از نظر محتوایی، لزوم اضافه دوره های فرایند پرستاری به برنامه درسی دکتری پرستاری ایران
کریمی مونقی و همکاران (۱۳۹۹) (۱۰)	توصیفی- تطبیقی	ایران	برنامه درسی آموزش پرستاری در مقطع دکتری در ایران و چهار دانشگاه برتر آمریکا	اشکالات کوریکولوم دکتری پرستاری ایران شامل: اهداف کلی، نحوه پذیرش دانشجو و محتوی درسی، توجه حداقلی به مسائل بالینی و توانمندی های بالینی فارغ التحصیلان
هلاکو و همکاران (۱۳۹۹) (۹)	توصیفی- تطبیقی	ایران	مقایسه برنامه درسی دوره دکتری پرستاری PhD ایران و دانشکده پرستاری دانشگاه پنسیلوانیا	مشخص نبودن انتظارات از دانش آموختگان دوره دکتری پرستاری ایران با توجه به تلفیق دو دوره عملکردی و پژوهشی، تخصصی نبودن دوره دکتری پرستاری در ایران

نام نویسنده (سال)	نوع مطالعه	کشور	هدف مطالعه	یافته های اصلی
جانز (Jones) و همکاران (۲۰۱۸) (۲۴)	توصیفی	آمریکا	ارائه راهنمایی های عملی به دانشجویان دکتری پرستاری جهت انتخاب یک برنامه تحقیقاتی در ایالات متحده و ارزیابی برنامه های آموزشی دکتری پرستاری	داشتن برنامه آموزشی و پژوهشی موفق در مقطع دکتری، نه تنها سلامت انسان و جامعه را بهبود می بخشد، بلکه در نهایت یک مسیر شغلی پر ارزش برای فارغ التحصیلان این دوره است.
قنبری افرا و حاج باقری (۱۳۹۹) (۸)	توصیفی- تطبیقی	ایران	مقایسه تطبیقی برنامه آموزشی دوره دکتری پرستاری ایران با دانشگاه تورنتو در کانادا، UC Davis کالیفرنیا و منچستر انگلستان	محدود. دیدتهای کورویکولوم دکتری پرستاری در ایران: عدم توجه بر برگزاری دوره های دکتری بالینی، عدم امکان انتخاب دانشجو به صورت اختیاری توسط دانشکده، عدم برنامه ریزی برای دروسی باهدف تربیت هیئت علمی
اسدی ذاکر و همکاران (۱۳۹۹) (۲۵)	توصیفی- تطبیقی	ایران	مقایسه تطبیقی برنامه درسی دوره دکتری پرستاری ایران و دانشکده پرستاری دوک آمریکا	چالشهای برنامه آموزشی دکتری پرستاری ایران: عدم همسویی با نیازهای جامعه، نظام بهداشت، رشته پرستاری و نیازهای اساتید و دانشجویان
صاحبی حق و همکاران (۱۳۹۶) (۴)	تکنیک دلفی	ایران	چالش های محتوایی و اجرایی فراروی کوریکولوم دکتری پرستاری از دید اعضای هیئت علمی و دانشجویان دکتری پرستاری	از نظر اعضای هیئت علمی و دانشجویان دکتری، کوریکولوم دکتری پرستاری نسبت به نیازهای جامعه، نظام سلامت، حرفه پرستاری و حتی خود اساتید/فراگیران پاسخگو نمی باشد. همچنین دور شدن و غفلت از ماهیت اصلی مراقبت بالینی رشته پرستاری و پرداختن به مسائل نسبتاً حاشیه ای، دیگر چالش جدی وارد بر کوریکولوم دکتری پرستاری می باشد
بقایی و همکاران (۱۳۹۶) (۶)	توصیفی- تطبیقی	ایران	مقایسه برنامه آموزشی دوره دکتری پرستاری ایران با دو کشور ترکیه و اردن	لزوم بازنگری کوریکولوم دکتری پرستاری ایران با در نظر گرفتن نیازهای پیچیده و در حال تغییر جامعه، تغییر اهداف، رسالت، محتوای برنامه درسی، نحوه ارائه و ارزشیابی این دوره
مقدم و همکاران (۲۰۱۷) (۲۱)	کیفی	ایران	چالشهای فارغ التحصیلان دکتری برای پذیرش نقش به عنوان مربی بالینی	از تمهای استخراج شده می توان به: انتظارات فراتر از توانایی، عدم اتکای کارکنان به عملکرد پرستاران فارغ التحصیل دکتری، صلاحیت های بالینی ضعیف فارغ التحصیلان اشاره کرد.
فیض اله زاده و حسنی (۱۳۹۶) (۲۶)	کیفی (پدیدارشناسی)	ایران	تبیین چالش ها و فرصت های اشتغال دکتری های پرستاری در بالین از دیدگاه دانشجویان و مدرسین دکتری پرستاری	طبقات اصلی پدیدار شده: مدیریت و سازمان دهی در بالین، شکاف بین نظری و عمل در دوره دکتری پرستاری، تربیت دکتری پرستاری بالین، ارتقای حرفه و بهبود کیفیت آموزش و خدمات بالینی پرستاری. همچنین لزوم بکار گرفتن دکتری های پرستاری در راستای تخصص خود

نام نویسنده (سال)	نوع مطالعه	کشور	هدف مطالعه	یافته های اصلی
				و در سطوح عالی پرستاری، بالینی کردن دوره
کیم (Kim) و همکاران (۲۰۱۰) (۲۷)	گروه های متمرکز	کره	توصیف کیفیت درک شده آموزش دکتری پرستاری (۱۴ کوریکولوم دکتری) کره توسط اساتید و دانشجویان این دوره.	نقاط ضعف برنامه درسی دوره دکتری از نظر شرکت کنندگان: نبودن زمان کافی برای توسعه برنامه درسی، دوره های ناکافی برای شایستگی های پژوهشی اصلی، و عدم ارتباط بین تئوری و عمل.
یاواز (Yavuz) و همکاران (۲۰۰۶) (۲۸)	مروری	ترکیه	ارزشیابی کوریکولوم دکتری پرستاری ترکیه	لازم است به محتوای کوریکولوم آموزشی، شایستگی در دانشکده، فعالیت های پژوهشی و مشارکت دانشجویان در دوره های بالینی و تحقیقات توجه بیشتری شود.
کجلگرن (Kjellgren) و همکاران (۲۰۰۵) (۲۹)	مروری	استرالیا	ارزیابی برنامه های آموزشی دکتری پرستاری	از مهمترین نکات مورد توجه در برنامه آموزشی استرالیا می توان به بهبود محتوای برنامه های درسی، توجه بیشتر به صلاحیتهای فارغ التحصیلان، مشارکت بیشتر دانشجویان در فعالیت های پژوهشی و دوره های تحقیقات اشاره کرد.
والکر (Walker) (۲۰۰۱) (۳۰)	مروری	آمریکا	پرداختن به سوالات فلسفی و پراگماتیک که باید توسط دانشجویان آینده نگر دکتری پرستاری مطرح و پاسخ داده شود	باید کوریکولوم آموزشی دکتری پرستاری به گونه ای باشد که ذهن و روح دانشجو را در جستجوی دانش و مهارت های جدید در فضای اعتماد و احترام متقابل درگیر کند

بحث

نتایج این مطالعه نشان داد که در مجموع دروس ارائه شده در کوریکولوم پرستاری در کشورهای مختلف (آمریکا، لهستان، استرالیا، کره، ترکیه، اردن) و به خصوص ایران، توجه کمی به عمل گرایی شده است و عمده این دروس متمرکز بر آمار، روش تحقیق، فلسفه و تئوری پردازی است که انطباق کمی بر نیاز جامعه و انتظارات از فارغ التحصیلان این مقطع دارد.

کوریکولوم های دکتری جهان با توجه به نیازها و شرایط موجود در هر کشور برنامه ریزی می شود و در حقیقت، نیازهای جامعه از عوامل مهم ایجاد تحول در کوریکولوم ها می باشد (۳). همچنین هدف عمده دوره های تحصیلات تکمیلی در پرستاری در جهان، پاسخگویی به نیازهای در

حال تغییر جامعه، نیازهای حرفه ای، توانمندسازی پرستاران در ایفای نقش های پیشرفته پرستاری، مجهز شدن به دانش اختصاصی، مهارت کسب سمت های رهبری در هدایت فرایند تغییر در نظام سلامت و تأثیر گذاری در آموزش، بالین و کار پرستاری می باشد (۳۱)؛ اما به نظر می رسد نظام آموزشی و برنامه آموزشی دکتری پرستاری در بلاتکلیفی است و هدف آن واضح و مشخص نیست (۵، ۹، ۲۵). گرچه در سال ۱۳۹۵ تغییراتی در برنامه دکتری پرستاری ایجاد شد و دوره های اختیاری (Non-Core) به آن اضافه شده است، اما نتوانسته تاثیر قابل ملاحظه ای بر پیشرفت آموزش دانشجویان دکتری پرستاری بگذارد و آن را به سمت پرگماتیسم پیش ببرد (۲۰). زیرا این تلاش ها مبتنی بر ساختار محکم و عمق کافی نبوده است. نتیجه مطالعه صاحبی حق و همکاران (۱۳۹۶) و ثناگو و همکاران

یک ارتباط مستقیم با پژوهش دارد و پرستاران در خط مقدم می‌توانند از نتایج پژوهش‌ها در عمل استفاده کنند (۱۱). این نگرش به شدت بر نظام آموزشی در جهان کنونی و کشورهایی از جمله آمریکا، استرالیا، کانادا و حتی ترکیه اثر گذاشته است، اما در ایران کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

یکی دیگر از نشانه‌های توجه اندک به پراگماتیسم در کوریکولوم آموزشی پرستاری ایران را می‌توان در وظایف و تکالیف این دانشجویان جستجو کرد. در حال حاضر در کوریکولوم دکتری پرستاری، به چاپ مقالات به عنوان تکالیف درسی و همچنین چاپ دو مقاله ISI یا PubMed به عنوان یکی از شروط دفاع پایان نامه توجه بیش از حد است که گاهی این تکالیف نه تنها به افزایش صلاحیت‌های علمی و عملی دانشجویان کمکی نمی‌کند، بلکه به عنوان مانعی در این راه نیز محسوب می‌شود (۳). نتیجه مطالعه ابوصلاح (Abu Salah) و همکاران (۲۰۱۸) و صیفان (Saifan) و همکاران (۱۳۹۷) نشان داده است که تدریس و یادگیری مبتنی بر عمل گرایی، فرایند آموزشی را هدفمند کرده و تصور فراگیر از اینکه این آموزش‌ها روزی به کارش خواهد آمد، سبب افزایش انگیزه وی گردیده و حضور فعال و خالقانه وی در فرایند یادگیری را موجب می‌شود و به کاهش فاصله آموزش و بالین نیز کمک می‌کند (۱۷، ۳۴). در حالی که از پرستاری به عنوان یک دیسپلین عملگر یاد شده اما تاکنون کمتر محققان با نگاهی عمیق به تأثیر این رویکرد بر آموزش پرستاری پرداخته است. شایان ذکر است که آموزش پرستاری ترکیبی از آموزش تئوری و عملی است. بنابراین هم تولید دانش انتزاعی و نظری و هم تبدیل آن به دانش عملی و کاربردی لازم و ملزوم ارتقای پرستاری بوده و می‌بایستی نوعی مسامحه و آشتی بین آنها وجود داشته باشد (۱۴) که در حال حاضر تمرکز کوریکولوم دکتری پرستاری بیشتر متمرکز بر قسمت اول (تولید دانش انتزاعی) است (۳).

گرچه توجه بیشتر به عملگرایی در کوریکولوم دکتری، آشکارا برای عمل پرستاری و دانشجویان سودمند است ولی محدودیتهایی نیز دارد. واضح است که پایبندی تنها به یک

(۱۴۰۱) همراستا با نتایج مطالعه حاضر است و نشان داد که دروس ارائه شده در کوریکولوم پرستاری ایران انطباق کمی بر نیازهای جامعه و انتظارات از فارغ التحصیلان این مقطع دارد و لازم است به گونه‌ای بازبینی شود که ارتقاء صلاحیت‌های بالینی فارغ التحصیلان نیز بیشتر مورد توجه قرار گیرد (۳، ۴).

توصیه شده با تغییرات مداوم مراقبت سلامت، بایستی برنامه‌های آموزش پرستاری نیز تغییر کرده و فارغ التحصیلانی را آماده نماید که بتوانند به عنوان شرکای کاملی در ارائه خدمات و شکل دهی به سیاست‌های مراقبت سلامت نقش داشته باشند و به اعمال بالینی شکل دهند، نه اینکه فقط در برابر تغییرات محیط بالینی واکنش لحظه‌ای نشان دهند (۷) و ارتباط واضح و مشخصی با بالین نداشته باشند. گرچه در مطالعه والکر (Walker) (۲۰۰۱) گزارش شده که کوریکولوم دکتری پرستاری آمریکا نیز اشکالاتی در این زمینه دارد (۳۰) ولی در گذر زمان، این اشکالات با ایجاد رشته‌های دکتری پرستاری بالینی برطرف شده یا کاهش یافته است (۳۲) ولی در ایران علی‌رغم تلاش‌های فراوان جهت افزایش تعداد دانشکده‌های پرستاری و پرستاران با سطوح فوق لیسانس و دکتری، متأسفانه باید اظهار داشت که نه تنها کیفیت خدمات پرستاری به همین میزان افزایش نیافته، بلکه به نظر می‌رسد که کاهش نیز یافته است (۲۱). بنابراین برای مواجهه با چالش‌ها و داشتن بدنه دانش قویتر در پرستاری نیاز به بکارگیری پراگماتیسم در کوریکولوم دکتری وجود دارد. زیرا پراگماتیسم یک فلسفه مناسب برای پشتیبانی و ادغام آموزش، عمل، تحقیق و سیاست پرستاری در سراسر حرفه پرستاری است (۱۱). دیدگاه پراگماتیسمی به معنای برخورد منطقی با مشکل با شیوه‌ای معقول و متناسب با شرایط واقعی است، نه پیروی از نظریه‌ها، ایده‌ها یا قوانین. پراگماتیسم یک فلسفه آموزشی است که می‌گوید فراگیر باید چیزهایی را بیاموزد که کاربردی بوده و به وی کمک کند به فرد بهتری تبدیل شود (۳۳). نتیجه مطالعه دولن (Dolan) و همکاران (۲۰۲۲) نیز نشان داد، در صورت در نظر گرفتن پراگماتیسم به عنوان پایه فلسفی آموزش و پژوهش پرستاری، ارتباط آموزش و بالین واضح می‌شود و بالین

فلسفه غالباً در مورد مسائل مربوط به معضلات اخلاقی در بیشتر حوزه های عملی مورد استفاده قرار میگیرد، اما فلسفه پراگماتیسم ممکن است در چنین بحثهایی جایگاهی نداشته باشد (۱۵).

از محدودیتهای این مطالعه، عدم دسترسی به متن کامل بعضی از مقالات بود که گرچه با نویسنده مسئول از طریق ایمیل مکاتبه شد ولی پاسخی دریافت نگردید.

تئوری پردازی در کوریکولوم پرستاری ارائه می شود ولی به نظر می رسد روح پراگماتیسم در کوریکولوم پرستاری گنجانیده نشده است و این برنامه آموزشی دانشجویان را به هدف اصلی که جهت آن تربیت می شوند، نمی رساند، بنابراین توصیه می شود تغییراتی در این برنامه آموزشی اعمال شود و کوریکولوم به سمت عملگرایی پیش برود.

ارزشمند خود به غنای این مقاله افزودند، تقدیر و تشکر می گردد.

در این مطالعه کلیه ملاحظات اخلاقی مرتبط با نوع پژوهش رعایت شده است.

تضاد منافع

نویسندگان هیچگونه تضاد منافی اعلام نمی دارند.

پارادایم یا نظریه های مرتبط با آن، درک یک پدیده را محدود می کند. زیرا عوامل و تأثیرات زمینه ای به طور گسترده مورد بررسی قرار نمی گیرند (۱۲). پراگماتیستهای اولیه استدلال می کردند که رفتار عملگرایانه از نیاز انسان به حل سریع مسائل، با استفاده از درک محدود او از موقعیت، برای بقا و شکوفایی ناشی می شود. بنابراین، هیچ فلسفه ای برای هدایت چنین رفتاری الزام نبود. امروزه،

نتیجه گیری

در کوریکولوم های آموزشی دکتری پرستاری، به خصوص ایران توجه کمی به پراگماتیسم به عنوان زیربنای فلسفی آن شده است. در حالیکه این دیدگاه می تواند به عنوان پلی بین آموزش، بالین و پژوهش عمل کند. گرچه فلسفه پراگماتیسم به عنوان یکی از سرفصلهای درس فلسفه و

تشکر و قدردانی

بدینوسیله از زحمات استاد گرامی، جناب آقای دکتر حسین کریمی مونقی که با ارائه نظرات و مشاوره های

حمایت مالی

این مطالعه تحت حمایت مالی، موسسات یا ارگانهای دولتی و خصوصی انجام نشده است.

ملاحظات اخلاقی

مراجع

- [1] DeSantis LA, Lipson JG. Brief history of inclusion of content on culture in nursing education. *Journal of Transcultural Nursing*. 2007;18(1_suppl):7S-9S.
- [2] Dehaghi MG, Vafadar Z. Comparative study of nursing PhD. Education program in Iran and Colombia school of nursing. *Journal of Medical Education and Development*. 2020.

- [3] Sanagoo A, Jouybari L, Bakhshian F, Saadat Mehr R. Analysis of The Educational System of Nursing PhD in Iran and College of Nursing in Salt Lake City, UTAH (USA). 2 Journal of Nursing Education. 2022;11(1):1-9.
- [4] Sahebihag MH, Khadivi AA, Soheili A, Moghbeli G, Khaje Goudari M, Valizadeh L. The Challenges of Nursing Doctoral Curriculum in Iran: A Critical Look Based on Delphi Technique. Nursing and Midwifery Journal. 2017;15(6):424-39.
- [5] Delavari p, Babamohamadi H, Nobahar M. A Comparative Study of the Ph.D. Nursing Program in Iran with the University of British Columbia, Canada. 2 Journal of Nursing Education. 2020;9(3):21-32.
- [6] Baghaei R, Hosseinzadegan F, Mokhtari L, Mihandoust S. Comprative Study of Nursing PhD Curriculum in Iran, Turkey and Jordan. Scientific Journal of Nursing, Midwifery and Paramedical Faculty. 2017;3(1):53-64.
- [7] Borzou SR, Oshvandi K, Cheraghi F, Moayed MS. Comparative study of nursing PhD education system and curriculum in Iran and John Hopkins school of nursing. Education Strategies in Medical Sciences. 2016;9(3):194-205.
- [8] Ghanbari afra L, Adib-Hajbaghery M. Comparative Comparison of Iranian Nursing Phd Curriculum with the University of Toronto In Canada, UC Davis in California, and Manchester in the United Kingdom. Nursing and Midwifery Journal. 2020;18(9):701-14.
- [9] Halakou S, Jouybari L, Mahmoodi G, Sanagoo A, Kalantari S. Comparative Study of Iran Nursing Doctoral Curriculum and University of Pennsylvania School of Nursing. J Educ Ethics Nurs. 2020;9(1-2):83-92.
- [10] Karimi Moonaghi H, Meshkin Yazd A, Soodmand P. A comparative study of PhD nursing education Program in Iran and for top United State universities. Bimonthly of Education Strategies in Medical Sciences. 2020;13(5):513-24.
- [11] Dolan S, Nowell L, McCaffrey G. Pragmatism as a philosophical foundation to integrate education, practice, research and policy across the nursing profession. Journal of Advanced Nursing. 2022;78(10):e118-e29.
- [12] Mayumi N, Ota K. Implications of philosophical pragmatism for nursing: Comparison of different pragmatists. Nursing Philosophy. 2023;24(1):e12414.
- [13] Hosseini MA, Sepahvand MJ, Mohammadi Shahbolaghi F, Neyseh F, Bagheri Noaparast K. Gap between Theory and Practice in Nursing: Be or Not. 2 Journal of Nursing Education. 2016;5(1):23-9.
- [14] Newton PM, Da Silva A, Berry S, editors. The case for pragmatic evidence-based higher education: A useful way forward? Frontiers in Education; 2020: Frontiers Media SA.
- [15] Ormerod RJ. Pragmatism in professional practice. Systems Research and Behavioral Science. 2021;38(6):797-816.
- [16] Almeder R. A definition of pragmatism. History of Philosophy Quarterly. 1986;3(1):79-87.
- [17] Salah AA, Aljerjawy M, Salama A. Gap between theory and practice in the nursing education: the role of clinical setting. Emergency. 2018;24(17):18.
- [18] Sharma S, Devi R, Kumari J. Pragmatism in education. International Journal of Engineering Technology Science and Research. 2018;5(1):1549-54.
- [19] Negarandeh R, Khoshkesht S. Expected Roles of PhD Graduated Nurses: A Scoping Review. Florence Nightingale journal of nursing. 2022;30(2):202-8.
- [20] Amaniyan S, Nobahar M, Babamohamadi H. Comparative Study of PhD Nursing Curriculum in Iran and Norway. Qom University of Medical Sciences Journal. 2020;14(10):44-52.

- [21] Moghadam YH, Atashzadeh-Shoorideh F, Abbaszadeh A, Feizi A. Challenges of PhD graduated nurses for role acceptance as a clinical educator: A qualitative study. *Journal of caring sciences*. 2017;6(2):153.
- [22] Zareshoraki H, Kalhor L, GHolami H, shojaee a, abedini F, gooshi M, et al. Challenges of Training Nursing Ph.D: A Review Study. 2. 2022;2(2):33-45.
- [23] Dobrowolska B, Chruściel P, Pilewska-Kozak A, Mianowana V, Monist M, Palese A. Doctoral programmes in the nursing discipline: a scoping review. *BMC Nursing*. 2021;20(1):228.
- [24] Jones KD, Baggs JG, Jones MR. Selecting US research-intensive doctoral programs in nursing: Pragmatic questions for potential applicants. *Journal of professional nursing : official journal of the American Association of Colleges of Nursing*. 2018;34(4):296-9.
- [25] Asadizaker M, rokhafroz d, sayadi n, Cheraghbeigi N. A comparative study between the Iranian Nursing PhD curriculum and the American Duke School of Nursing. *Scientific Journal of Nursing, Midwifery and Paramedical Faculty*. 2021;6(3):1-24.
- [26] Feizolahzadeh H, Hasani P. Challenges and opportunities of doctorate of nursing graduates in clinical settings. *Journal of Health Promotion Management*. 2012;1(1):74-84.
- [27] Kim MJ, Lee H, Kim HK, Ahn YH, Kim E, Yun SN, et al. Quality of faculty, students, curriculum and resources for nursing doctoral education in Korea: a focus group study. *International journal of nursing studies*. 2010;47(3):295-306.
- [28] Yavuz M. Nursing doctoral education in Turkey. *Nurse education today*. 2004;24(7):553-9.
- [29] Kjellgren KI, Welin C, Danielson E. Evaluation of doctoral nursing programs—A review and a strategy for follow up. *Nurse education today*. 2005;25(4):316-25.
- [30] Walker MB. What's your specialty, Doc? *Perioperative nursing*. *Seminars in perioperative nursing*. 2001;10(2):80-7.
- [31] Cowan L, Hartjes T, Munro S. A model of successful DNP and PhD collaboration. *Journal of the American Association of Nurse Practitioners*. 2019;31(2):116-23.
- [32] Nelson JM, Cook PF, Raterink G. The evolution of a doctor of nursing practice capstone process: Programmatic revisions to improve the quality of student projects. *Journal of Professional Nursing*. 2013;29(6):370-80.
- [33] Shusterman R. *Practicing philosophy: Pragmatism and the philosophical life*: Routledge; 2016.
- [34] Saifan A, Devadas B, Daradkeh F, Abdel-Fattah H, Aljabery M, Michael LM. Solutions to bridge the theory-practice gap in nursing education in the UAE: a qualitative study. *BMC medical education*. 2021;21(1):490.